

Pető Bálint

Marketingkommunikáció az 1870-es években egy dél-alföldi város sajtójában

Történész

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar,

Szakképzési, Felnőttképzési és Továbbképzési Intézet

peto.balint@szte.hu

Absztrakt

Magyarországon a nyomtatott sajtó a XIX. század utolsó harmadában élte első virágkorát: a főváros, illetve a nagyobb helységek mellett – ahol ekkorra a saját lapkiadás általában már sok évtizedes hagyományokkal bírt – az 1867-es kiegyezést követően a vidéki településeken is megjelentek az első közéleti újságok. Az Osztrák–Magyar Monarchia létrejötte évtizedekig stabil, kiszámítható és folyamatosan erősödő gazdasági háttérrel teremtett a Kárpát-medencében, számos vállalkozó pedig a nyomtatott tömegtájékoztatásban látta meg a kínáló piaci lehetőséget. Nem volt ez másképpen a dél-alföldi Szentesen sem, amely harmincezer lakosságával a régió egyik meghatározó központja, 1883-tól ráadásul Csongrád vármegye székhelye volt. A helyi modern sajtó elindulása a kalandos életű Cherrier János nevéhez fűződik, aki 1871-ben költöztette át nyomdaüzemét Gyöngyösről Szentésre, és ugyanebben az évben már lapot adott ki a városban. Két sikertelen orgánus után, 1872 nyarán megjelentette a Szentesi Lapot, amelynek hosszú távú fennmaradásában az elsődleges szerepet nem az előfizetők száma, hanem a hasábokon közölt hirdetések mennyisége játszotta. Tanulmányomban arra teszek kísérletet, hogy felvázoljam, hogyan próbálta egy vidéki sajtóvállalkozás a hirdetéseken keresztül nyereségessé tenni magát, illetve a lapban megjelent reklámok segítségével némi bepillantást nyerhetünk a település korabeli hétköznapijaiba is.

Kulcsszavak: XIX. századi nyomtatott sajtó, Szentesi Lap, újsághirdetések, reklám, lapkiadás mint üzleti vállalkozás

Bevezetés

A tanulmány a *Szentesi Lap* marketingkommunikációjára, hirdetési stratégiájára fókuszál, amely orgánus az 1870-es években szinte végig monopolhelyzetben volt a dél-alföldi városban. Három kérszéletű elődje – a *Szentesi Füzetek*, a *Szentesi Lapok* és az *Alföldi Figyelő* – után az első olyan modern, közéleti hetilap volt, amely tartós üzleti vállalkozásnak bizonyult, és kisebb-nagyobb megszakításokkal egészen a következő évszázad közepéig megjelent. Kutatásaim a lap 1872-es indulásától kezdődnek és 1883-ig tartanak. Az idő-

intervallum végpontjának meghatározása több szempontból is indokolt: egyfelől, 1883-ban költözött el a településről a szentesi hírlapkiadás megteremtője, Cherrier János nyomdász, lapkiadó és könyvkereskedő. Másrészt, a *Szentesi Lap* ekkor új tulajdonos kezébe került, akinek köszönhetően az újság jelentős átalakuláson ment keresztül, és véglegesen lezárult útkereső, kísérletező korszaka. Harmadrészt pedig, az említett esztendő végén lett Szentes Csongrád vármegye székhelye, amellyel gyökeresen új korszak kezdődött a helység politikai, gazdasági és társadalomtörténetében.

Hirdetések a kiegyezés utáni közéleti lapokban; a sajtó mint üzleti vállalkozás

A korabeli hírlapok általában egyívnyi terjedelemben és félíves formátumban, tehát négy oldalon jelentek meg (Kosáry–Németh 1985: 32). Az elsők általában a vezércikk található, amelyek hangneme a kiegyezés megszilárdulásával egyre durvábbá vált, hiszen a fokozatosan élesedő parlamenti viták stílusa rátelepedett a hírlapokra is. Ezután esetleg egy második vezércikk, valamint a szépirodalmi témájú tárcarovat következett. A második és harmadik oldalon aktuális híreket vagy azokat feldolgozó, kisebb publicisztikákat találunk. A híreket általában külön rovatba csoportosították, attól függően, hogy bel- vagy külföldi eseményről volt szó, bár ez a rovatszerkezet nem volt egységes, nem egy esetben akár egy lapon belül is történhetett változás. Az országos lapokban tekintélyes részt foglaltak el a parlamenti tudósítások, míg vidéki társaik – érthető módon – inkább a helyi közgyűléseknek és a megyegyűléseknek szenteltek nagyobb figyelmet. Emellett állandónak tekinthető a közgazdasági rovat, amely aktuális tőzsdei hírekről, gabonajegyzési árakról stb. tudósított.

A lapok utolsó oldala többnyire csak hirdetéseket tartalmazott. A figyelemfelkeltő grafikák a tárgyalt időszakban kevésbé terjedtek el a politikai lapokban, mivel ekkor még a szövegnek tulajdonítottak elsődleges fontosságot, sőt általános vélekedés volt, hogy a képek elvonják a figyelmet az igazi mondanivalóról, vagyis a szavakról, tehát „komoly” közéleti lap nem tartalmazhat ilyesmit (Tasnádi 2014: 35). A szerzői jogokkal eleinte nemigen törődtek: 1884-ig a képes újságok fametszetes illusztrációit elsődlegesen a külföldi sajtóorgánumokból vették át, ezt követően viszont Magyarország is aláírta a nemzetközi szerzői jogi egyezményt. Az illusztrált lapoknál ekkor technikai szempontból hatalmas fejlődés következett be (Buzinkay 1993: 64–65). Az 1880-as években megjelenő sajtófotók is kezdetben csak a képes családi lapokat gazdagították, a politikai sajtóban széles körű alkalmazásuk már a XX. századra tehető (Tasnádi 2014: 45–47). A képes illusztrációk fontosságát egyre jobban felismerték a szerkesztőségek, mivel azok az analfabéták számára is vonzóvá teheték az adott orgánumot (Révész 2012: 10).

A modern sajtóban a piaci életképességhez nem elegendő az egyes példányszámok eladásából befolyt összeg: a tartós fennmaradáshoz alapvető

feltétel a hirdetések közzététele. Már az 1850-es évektől rendszeresen találkozhatunk hirdetésekkel a nyomtatott hazai sajtótermékekben, de ekkor még elég kis számban, ráadásul ezek többnyire az adott lap kiadója vagy sokszorosítója egyéb üzleti vállalkozásainak népszerűsítését, illetve a különböző állami szervek hivatalos közleményeit tartalmazták (Kókay et al. 1994: 141).

A hirdetések egyik közkedvelt típusa volt az ún. átalányhirdetés: ezzel azok az intézmények éltek, amelyeknek kötelességük volt rendszeresen értesíteniük a nagyközönséget bizonyos információkról (például a bankházak a mérlegkimutatásokról). Ez mindkét fél számára előnyös volt, hiszen a hirdető kedvezményesen jelenhetett meg a lapban, míg a kiadónak az átalányhirdetések állandó bevételt jelentettek. Az állami intézmények nem fizethettek a közzétett hirdetményekért, viszont megjelentetésük népszerűbbé tette az újságot az olvasók körében. A másik típusú hirdetési forma az egyedi sajtóhirdetés volt. A nagyobb lapok saját ügynököt alkalmaztak hirdetésgyűjtés céljából, a többiek számára pedig az erre szakosodott vállalkozások biztosították a megrendelőket. A vidéki sajtótermékek esetében a hirdetések nagy részét a helyi vállalkozások tették ki (Kókay et al. 1994: 142–143).

Ha a sajtót üzleti vállalkozásként vizsgáljuk, elmondhatjuk, hogy a legtöbb lap részvénytársaság vagy társas tulajdon formában működött: a főrészvényesek, valamint a kiadótulajdonosok sok esetben maguk a szerkesztők voltak. Mivel a befektetést az 1870-es években még elsősorban pártpolitikai érdekeknek rendelték alá, a részvényeket nem jegyezték be a tőzsdén. A jövedelmet a hirdetésekől befolyt összeg és az előfizetési díjak jelentették, azonban ez a legtöbbször nem volt elegendő a nyereséges működéshez. Számos kormánypárti lap például állami szubvencióra szorult a fennmaradás érdekében. A szerkesztőségi iroda költségeit a kiadó finanszírozta, emellett általában egy meghatározott összeget átadott a felelős szerkesztőnek, aki azt a munkatársak között bérköltség címén osztotta el (Kosáry–Németh 1985: 31). A tárgyalt időszakban a sajtó – kivéve néhány országosan terjesztett fővárosi lapot – kevésbé számított jövedelmező vállalkozásnak. Mindez az 1880-as évektől a tömegsajtó fokozatos elterjedése miatt megváltozott (Kosáry–Németh 1985: 39).

A fővárosi és a vidéki sajtó szembenállása a kiegyezés után

A vidéki sajtó mind mennyiségi, mind minőségi értelemben jelentős elmaradottságot mutatott a fővárosi lapokhoz viszonyítva. Ez természetesen nem feltétlenül jelenti azt, hogy a vidéki lakosság kevésbé mutatott érdeklődést a közélet, a friss információk iránt: az egyes településeken működő olvasóköri körök, egyletek, kávéházak rendszeres előfizetői voltak a fontosabb országos hírlapoknak. Mindenesetre sokatmondó, hogy az 1870-es években Magyarország megyeszékhelyeinek kétharmada még nem rendelkezett saját újsággal (Vitéz 2003: 95). A hagyományosan ellenzéki beállítottságú területeken – az Alföld nagy részén, illetve Erdélyben – a magyar nyelvű politikai sajtó nagyobb mértékben erősödött meg, ezzel szemben a Dunántúlon és a németek lakta

tömbökben a német nyelvű orgánumok még hosszú ideig meghatározók maradtak. A kormánnyal szemben álló területek magyar nyelvű politikai sajtóját az ellenzéki pártok támogatták, példányszámuk ezer körül mozgott, míg az államilag szubvencionált, kormánypárti orgánumok ennek általában csak a felét voltak képesek elérni; a lapok mindkét esetben a pártok hiányzó vidéki szervezeteit igyekeztek pótolni, illetve a helyi politikai erőket maguk mellé állítani (Kókay 1994: 136). Általános volt, hogy minden politikai irányzatnak megvolt a fővárosi vezető napilapja mellett a saját vidéki hetilapja is (Kosáry–Németh 1985: 33).

A fővárosi lapokhoz viszonyítva jelentős különbség volt, hogy ebben az időszakban a vidéken megjelenő politikai újságok nem kecsegtettek számottevő üzleti haszonnal. Szerkesztői főleg hivatalnokok vagy ügyvédek voltak, akiket elsősorban a különböző kedvezmények – például utazás, ingyenes reklám – érdekelték. Emellett sokan a politikai karrier lehetőségét látták meg a sajtóban, ezért az egyes orgánumok kiadásában részt vevő pártok még nagyobb befolyást gyakoroltak rájuk, mint a fővárosban. A vidéki sajtó persze próbált lépést tartani a pesti lapokkal – formai szempontból is ottani társaikat tartották követendőnek –, de mind tartalmilag, mind pedig a példányszámukat tekintve alulmaradtak; nyomdáik technikai színvonalát, a szerkesztőségekben dolgozók szaktudását többnyire össze sem lehetett hasonlítani a fővárosiakéval. Mindemellett az országos lapok a vidéki történelemsokról általában csak többnapos csúszással számoltak be, így gyakran érte őket az a vád, hogy tudatosan elhanyagolják a vidéket. Ez részben tudatos stratégia volt, mivel ekkoriban az országos lapok felesleges konkurenciát láttak vidéki versenytársaikban, és gyakran azok színvonalbeli hiányosságait hozták fel érvként (Fleisz 2005: 9, Kosáry–Németh 1985: 37–51).

Hirdetések a Szentesi Lap hasábjain

A *Szentesi Lap* első számát 1872. augusztus 11-én vehette kézbe az érdeklődő nagyközönség. Az újságban, a korabeli sémához igazodva, a negyedik oldal volt a hirdetési rovat helye, azonban megfigyelhető, hogy az évek során fokozatosan emelkedett a hirdetések száma, így egyre inkább általánossá vált, hogy a reklámok már a harmadik, sőt esetleg a második vagy akár a címoldalon is megjelenhettek. Amennyiben a *Szentesi Lap*ban 1872 és 1883 között megjelent hirdetéseket az egyes megrendelőkhez köthető mennyiség szempontjából vizsgáljuk, a következő összesítő táblázatot kapjuk eredményül⁸:

⁸ A táblázatban területi okokból csak azokat a vállalkozásokat, valamint magán-személyeket tüntettem fel, amelyek, illetve akik legalább húsz darab hirdetést jelentettek meg a lapban a tárgyalt időszakban.

Hirdető	Hirdető székhelye	A hirdető profilja, a hirdetés tárgya(i)	Hirdetések száma (db)
Várady Lajos	Szentes	gyógyszerek, gyógyszerész-állás	119
Zsoldos Ferenc	Szentes	téglagyár, tűzifa, kályha	72
Lázár és Sonnenfeld	Szentes	malomipari szolgáltatás, deszka, tűzifa, szén	71
Felsenburg Benedek	Szentes	varrógépek, órák	61
Brogie J. és Müller	Budapest	gép- és rostalemez	61
Török József	Budapest	gyógyszer	56
Cherrier János	Szentes	nyomda, papír- és könyvkereskedés, rum, tea	53
Batthyány Karoline	Szentes	rágcsálóméreg	51
Handler Mór, dr.	Budapest	orvos	48
Wellesz Jakabné, Wellesz Jakab	Szentes	eladó föld	47
Cicatricis Pál főjegyző (= Szentes város)	Szentes	föld, állat, állás, birtok	44
Csuray Ferenc	Szentes	kalapkereskedés	42
Weisz Bernát, Weisz Bernátné	Szentes	edénykereskedés, kiadó bolt és lakás, eladó ház, rőfös áruk, adósságtólvállalás, nádszékek, bútorok, sírkoszorú, lámpa, tükör, savanyúvíz	42
Zsoldos János	Szentes	ruhakereskedés	41
Weill Salamon	Szentes	tűzifa, liszt, deszka, téglák, szén, építkezési kellékek, korpák, köles, malomipari szolgáltatás	40
Krausz Márk	Szentes	sírkő, koporsó	39
Rambovszky József	Szentes	vendéglőnyitás, eladó bor, varrógép, kiadó üzlethelyiség	38
Friedmann A.	Bécs	fejőgép	34
Hamburger Adolf	Budapest	női ruha	34
Füchsl József és fia	Szentes	malomipari szolgáltatások, liszt, tűzifa	33
Temesváry Mór	Budapest	cipőkereskedés	33
Groszmann Adolf	Szentes	varrógépek, férfiszabó-üzlet	32
Laurentius	Bécs	könyv	29

Steiner Adolf	Budapest	szálloda	29
Grossmann J.	Budapest	mezőgazdasági gépek	27
Hoff János	Bécs	gyógyszer	27
Lázár Dávid	Szentes	szikvíz	27
Czukermann Bernát	Szentes	ruhakereskedés	26
Grünwald József	Szentes	szeszes ital, kiadó bolt helyiség	26
Dr. Rix özvegy	Bécs	arckrém	24
Szentesi Takarékpénztár Egylet	Szentes	kiadó föld és épületek, közgyűlésre való felhívás, kamatláb-kedvezmény	24
Schwarzkopf Fülöp	Szentes	tánciskola	23
Winkelmayer J.	Bécs	hajnövesztő szer	23
Czukermann Soma, dr.	Szentes	orvos, sebész	22
Győri József	Szentes	eladó ház	22
Schrantz György	Szentes	mezőgazdasági gépek, bor	22
Gissfeld Imre	Szentes	tégla	21
Wiese és Társa	Budapest	pénzszekrény, műlakat, másológép	21
Popp J. G., dr.	Bécs	szájápolási termékek	20
Jakó Mihály, Jakó Mihályné	Szentes	ruha, kalap, jelmezek	20

1. táblázat: Az egy hirdetőhöz köthető hirdetések száma

Mint láthatjuk, a legtöbb hirdetést Várady Lajos gyógyszerész adta fel a lapban. A település köztisztviselőjében álló polgárának⁹ (Labádi 2008) hirdetési súlyát tovább növeli, hogy több külföldi reklám közvetve szintén az ő gyógyszerértárát népszerűsítette: számos, más országból származó gyógyászati, illetve kozmetikai termék csak nála volt megvásárolható, vagy nála is kapható volt, például a Popp-, a Dr. Rix-féle termékcsalád, a G. Hell kátrányszappan, valamint a Brady-gyomorcseppek – utóbbinál a hirdetések külön felhívják a figyelmet, hogy az orvosság minden szentesi gyógyszerertárban megvásárolható, de a Várady-féle patikát külön is megemlítik.

⁹ A deszki születésű Várady Lajos gyógyszerész az 1848/49-es szabadságharcban hadnagyként szolgált, a Vitézségi Érdemrend tulajdonosa. Később Szentesen telepedett le, és 1867-ben átvette a városközpontban lévő, legrégebbi szentesi gyógyszerertár működtetését. Volt megyei és városi képviselő is, valamint a Szentesi Takarékpénztár Rt. alapító tagja, illetve tizenkét éven keresztül (1886–1898) igazgatója.

Rendszeres hirdető volt a Lázár- és Sonnenfeld-féle gőzfűrésztelep és malomipari cég, valamint a Zsoldos Ferenc tulajdonában lévő, 1856-ban alapított gőzmalom és téglagyár (Kováts 1928: 302), emellett kiemelkedik a helyi hirdetőik sorából Felsenburg Benedek kisvállalkozó, aki főleg a jelentékeny szentesi háziipart kiszolgáló varrógépek, kisebb részben pedig órák forgalmazásával és javításával foglalkozott. A rovat érdekes színtöltja a Wellesz házaspár, akik nem sajnálták az anyagi áldozatot, hogy földjüket közel egy éven keresztül, kitartóan kínálják eladásra a hasábokon. A kiadótulajdonos, Cherrier János is gyakran élt a számára ingyenes reklámot jelentő lehetőséggel, és – korábbi két helyi lapjával ellentétben – jelentős számú hirdetést helyezett el saját orgánumban.

Szentesen is jellemző volt, hogy számos élelmes vállalkozó igyekezett megragadni a kiegyezés utáni kedvező gazdasági lehetőségeket, és eleve több – egymástól igencsak eltérő – profillal kísérletezett. Ilyen volt például a szintén gőzfűrésztelepet és malmot üzemeltető Weill Salamon, aki ezenkívül árult téglát, szentet, építkezési kellékeket, gabonát; de megemlíthetjük Schleier Istvánt is, aki 1878. április 28-án (VIII. évf. 17. sz.) még egy vas-, fűszer- és festékkereskedés átvételét jelentette be az olvasóközönségnek, majd három évvel később, 1881. július 30-tól (XI. évf. 31. sz.) immáron „főügynökként” különféle biztosításokat ajánlott a lakosoknak, egészen 1883 júniusáig.

Üzlet-átvétel,

Van szerencsém tudatni a tisztelt közönséggel, hogy
Pacher Sámuel urnak a kispiaez téren lévő **vas-, fűszer- és festék-kereskedését** átvettem és azt

„Schleier István”

cég alatt vezetni fogom. Felkérem tehát a tisztelt vevőket, hogy elődöm iránt eddig tanusított bizalmukkal engem is szerencsétlenül sziveskedjenek, részemről pedig a legjobb minőségű áruknak pontos, gyors és jutányos áron leendő kiszolgáltatásaért kezeskedem. — Szentesen, 1878. évi april 28.

SCHLEIER ISTVÁN,
 vas-, fűszer- és festék-kereskedő.

1. kép: Schleier István hirdetése a Szentesi Lapban (1878. április 28.)

Az 1867. évben alapított, legfelsőbb helyen engedélyezett

„DUNA”

biztosító társaság

8.224.000 frtnyi kezességi tőkével

elfogad minden összegű biztosításokat jutányos díjak mellett:

a) **tűzkárok ellen**, ingó és ingatlan vagyokra.
Biztosít tehát templomokat, palotákat és gazdasági épületeket, gyárakat, áruraktárakat, házi bútorneműket és gazdasági készleteket, aratási terményeket és marhát, tűz- és villámokozta károk ellen;

b) **jégkárok ellen**, mindennemű mezei terményekre és végre

c) **élet-, jövedéki- és kiházasítási biztosításokat**, az ezen biztosítási osztályok mindegyikére nézve nyomtatásban kiadott biztosítási feltételek szerint.

A károk azonnal megbeesülteinek és rögtön készpénzben kiűzöttnek. Azon csekély díj, mely a biztosítást fizetendő, alkalomát szolgálhatna arra, hogy minden vagyon szerencsétlenségek ellen biztosíttassék.

Aláírott főigynök a legfelsőbb helyen engedélyezett „DUNA” biztosító társaságot a legmelegebben ajánlja és teljes készséggel ad a biztosításra vonatkozólag felvilágosításokat.

Schleier István,
főigynök Szentesen

1-3

2. kép: Schleier István hirdetése a Szentesi Lapban (1881. július 30.)

A tárgyalt korszakban minden bizonnyal Weisz Bernátné volt a legsokoldalúbb helyi vállalkozó, aki férjével együtt elsősorban edénykereskedést működtetett, azonban kínált rőfösárukat, különféle bútorokat, lámpákat, sírkoszorút, tükröt, savanyúvizet, sőt még adósságtólvallást is; ezenkívül szintén rendszeresen hirdettek ingatlanokat eladás vagy bérbeadás céljából.

A helyi kisvállalkozók és magánszemélyek jellemzően öt-tíz alkalommal helyeztek el hirdetést az újságban. Források híján arról kevés információnk van, hogy mindez milyen eredménnyel járt, azonban néhányszor előfordul, hogy egy adott vállalkozás sorsa egyértelműen nyomon követhető a hasábonkon. Gombos Károly újonnan nyitott vas- és fűszerkereskedésével például az 1875. augusztus 15-i számban (V. évf. 33. sz.) találkozhatunk először. A tulajdonos azonban nem egészen egy esztendővel később (1876. július 2., VI. évf. 27. sz.) végeladást hirdetett, majd ugyanezen év augusztus 27-től, három számon keresztül (VI. évf. 35–37. sz.) már csak kiadó üzlethelyiséget és lakást reklámoz, és ezt követően nem szerepel többet a lapban. Levonhatjuk a logikus következtetést: üzlete feltehetően tönkrement, vagy legalábbis nem volt érdemes azt tovább működtetni. Hasonló példa lehet Reichlinger Henrik, az ő vállalkozásának alakulása szintén jól kirajzolódik a *Szentesi Lap* hirdetési rovatából. Reichlinger 1874. október közepén díszes hirdetésben hívta fel a szentesiek figyelmét rőfös üzlete megnyitására:

Üzlet megnyitás!

Van szerencsém a n. é. közönséget tisztelettel értesíteni miszerint **Germánus Dezső** ur üzletvezetése alatt, a szentesi takarékpénztár eddigi helyiségében (a görög-egyház átellenében) egy jól berendezett

RÖFÖS KERESKEDEST

nyitottam.

Tágas ösmeretség a kereskedelmi téren, valamint elegendő alaptőke azon kellemes helyzetbe juttattak, hogy a legnagyobb gyárakkal való összeköttetésem által a n. é. közönség igényeinek minden tekintetben megfelelhettek.

Legfőbb törekvésem leendő szilárd és pontos kiszolgáltatás által a n. é. vevő közönség becses bizalmát kiérdemelni, valamint sikerült olcsó bevásárlásaim által a n. é. közönségnek alkalmat nyújtani olcsó árértékű legújabb és divatosabb árukat beszerezhetni.

Midőn kérem a n. é. közönséget áruim jószágáról és rendkívüli olcsóságáról magának meggyőződést szerezni.

Ajánlom magamat a n. é. közönség becses figyelmébe
Reichlinger Henrik.

3. kép: Reichlinger Henrik hirdetése a Szentesi Lapban (1874. október 11.)

Hiábavalónak bizonyult azonban a „tágas ösmeretség a kereskedelmi téren, valamint elegendő alaptőke”, két és fél évvel később, 1877. márciusban a tulajdonos már végeladást hirdetett:

V é g e l a d á s !

V é g e l a d á s !

Tisztelettel tudatom a nagyérdemű közönséggel, miszerint **végeladás** miatt nagyválasztéku raktáramban a rőfös-áruk szakmájába vágó minden cikkek tetemesen leszállított, gyári áron alól kaphatók. Midőn ezt a nagyérdemű közönség szíves tudomására hozom, vagyok Szentesen, 1877. évi március 10.

Tisztelettel **Reichlinger Henrik.**

Bolthelyiség: Pollák-féle ház, görögtemplom átellenében.

4. kép: Reichlinger Henrik hirdetése a Szentesi Lapban (1877. március 18.)

Azonban, miután a végeladást négy egymást követő alkalommal (VI. évf. 10–13. sz.) közölte a *Szentesi Lap* hasábjain, tett még egy kísérletet üzlete újbóli beindítására, s április végén már nem végeladásról, hanem boltja más helyre való költözéséről jelentetett meg hirdetést:

Üzlethelyiség változtatás!!

Tisztelettel hozom tudomására a nagyérdemű közönségnek,
miszerint üzletemet a Pollák-féle házból

SZUKKERMANN BERNÁT HÁZÁBA,
a lutheránus templom átellenében, hol eddig Gibba László kávé-
háza volt — tettem át.

Magamat a nagyérdemű közönség szives pártfogásába továbbra
is ajánlva, vagyok

Szentesen, 1877. ápril 27-én.

Tisztelettel
Reichlinger Henrik.

5. kép: Reichlinger Henrik 1877. április 29-i hirdetése a Szentesi Lapban

A vállalkozás azonban az új helyiségben sem bizonyult hosszú életűnek, s Reichlinger Henrik fél esztendővel később véglegesen elbúcsúzott a szentesiektől:

VÉGLEGES VÉGE LADÁS.

Tisztelettel tudatom a n. é. közönséggel, miszerint elköltözés miatt minden-
nemű **rőfös-árakat**

tetemesen leszállított áron

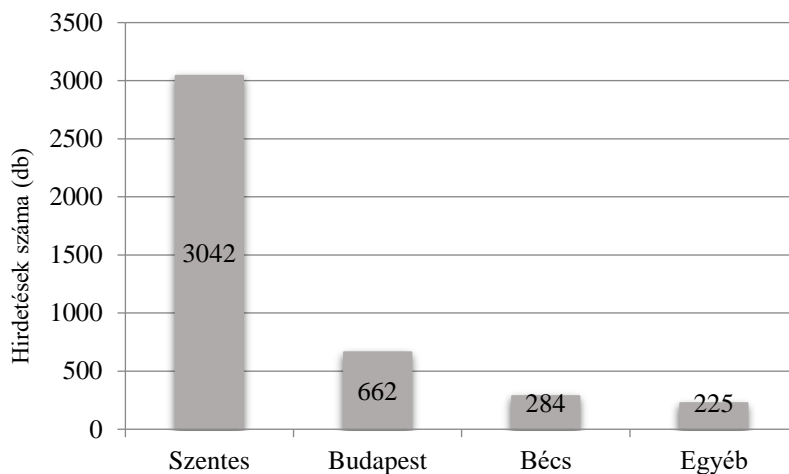
adom. Ugy szintén mindennemű kész **férfi-ingekeket és női-cipőket.**

Tisztelettel **REICHLINGER HENRIK.**

6. kép: Reichlinger utolsó hirdetése a Szentesi Lapban (1877. december 9.)

Érdemes megfigyelnünk, hogy az egymást követő hirdetések külalakja – talán akaratlanul is – utal a vállalkozás aktuális állapotára: az üzlet megindulását bejelentő első reklám keretezése még feltűnően díszes, szinte már giccsbe hajló, majd fokozatosan egyszerűsödik, s végül eljutunk az utolsó, komor, vastag fekete körvonalig.

A *Szentesi Lap* tárgyalt korszakunkban (1872–1883) megjelent számai összesen 4213 darab hirdetést tartalmaznak. A következőkben vizsgáljuk meg őket a hirdető lak-, illetve székhelye, vagyis területi megoszlásuk alapján!

1. ábra: A Szentesi Lap hirdetéseinek település szerinti megoszlása (1872–1883)

Amennyiben nem számítjuk a Szentesről, Budapestről és Bécsből beérkező hirdetéseket – lásd az 1. ábra „Egyéb” oszlopát –, a következő helységeket találjuk:

Település	Hirdetések száma (db)	Település	Hirdetések száma (db)
Csongrád	30	Makó	4
Szeged	23	Svájc ¹⁰	4
Berlin	18	Trieszt	4
Kunszentmárton	15	Ehrenfeld	3
Derekegyház	14	Gyalu	3
Hamburg	9	Hont megye ¹¹	3
Troppau	9	Kistőke	3
Mindszent	7	Orosháza	3

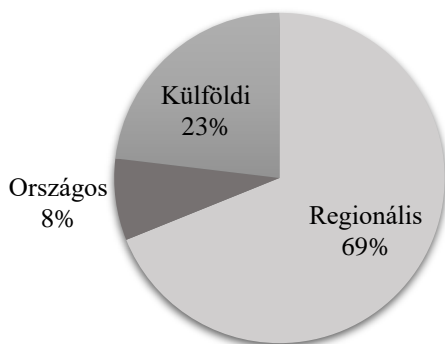
¹⁰ A hirdetés nem nevez meg konkrét települést.

¹¹ A hirdetés itt sem nevez meg települést.

Nagymágocs	7	Öcsöd	3
Nagytóke	7	Szegvár	3
Hódmezővásárhely	6	Szelevény	3
Bánfalva ¹²	5	Temesvár	3
Kisszénás	5	Tiszaug	3
Marillavölgy	5	Csépa	2
New York	5	Békéscsaba	1
Szarvas	5	Csany	1
Eperjes ¹³	4	Sebesfok	1
Kiskunfélegyháza	4		

2. táblázat: A Szentesi Lap hirdetéseinek – kivéve a szentesi, a budapesti és a bécsi érdekeltségűeket – település szerinti megoszlása (1872–1883)

Ha a 2. táblázatban szereplő településeket földrajzi megoszlás szerint csoportosítjuk, a következő eredményt kapjuk:

2. ábra: A 2. táblázat településeinek földrajzi megoszlása

¹² Bánfalva a Szenteshoz közeli Gádosor település korábbi neve.

¹³ A Szenteshoz közeli, ma is létező kistelepülésről, nem pedig az azonos nevű, híres felvidéki városról van szó!

Az 1. ábra egyértelműen mutatja, hogy a *Szentesi Lap* döntően a helyi vállalkozásokra alapozta hirdetéseiből származó bevételeit (3042 db hirdetés, 72%), ezenkívül pedig az Osztrák–Magyar Monarchia két fővárosára (Budapest: 662 db hirdetés, 16%; Bécs: 284 db hirdetés, 7%) koncentrált.¹⁴ Ha a fennmaradó hirdetéseket vesszük górcső alá, a 3. ábrán jól látszik, hogy a szerkesztőségnek elsősorban a Szentes közvetlen, illetve tágabb vonzaskörzetében működő gazdasági szereplők közül sikerült sokakat meggyőznie, hogy reklámozzák magukat az újságban: a regionális hirdetések több mint kétharmad (69%) részben vannak jelen a hasábokon. Emellett viszonylag csekély számú (8%) hirdetést találunk az ország távolabbi részeiről – például Marillavölgyből vagy Hont vármegyéből –, viszont elég nagy a külföldi vállalkozások aránya: utóbbiak közel negyedét (23%) teszik ki a Szentesen, Budapesten és Bécsen kívüli hirdetéseknek.

Végül, de nem utolsósorban meg kell említenünk, hogy nagy fokú következetlenséget tapasztalhatunk a hirdetőik neveinek helyesírásában, így sok esetben több alakváltozat tűnik fel az oldalakon, például: Dobrai–Dobray, Csurai–Csuray, Dósai–Dósay, Grünvald–Grünwald, Groszman–Groszmann, Kolodinszki–Kolodinszky, Sarkadi–Sarkady, Rambovszki–Rambovszky, Temesvári–Temesváry vagy Weiss–Weisz. A legkínosabb tévedéssorozat e tekintetben egyértelműen a helyi táncoktató tanárhoz kapcsolódik, akinek német eredetű vezetékneve öt változatban is megjelenik: Schwarzkopf, Schwarczkopf, Svarckopf, Swarczkopf, Schwartzkopf. Mindez jelentős mértékben rontja a hirdetési rovat és ezáltal az egész lap hitelességét, bár – mint korábban említettük – a vidéki sajtó nagy részére jellemző volt ez a típusú igénytelenség a korszakban.

Összességében elmondható, hogy a *Szentesi Lap* a reklámok tekintetében – mind mennyiségi értelemben, mind pedig földrajzi szórás szempontjából – rövid idő alatt viszonylag magas szintet ért el, ami professzionális hirdetés-szervezői tevékenységre utal. A megrendelők nagyrészt a helyi cégek, illetve lakosok közül kerültek ki, akik közül sokan rendszeres hirdetőkké váltak, így nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a lap néhány év alatt stabil üzleti vállalkozássá nője ki magát, majd évtizedeken keresztül a dél-alföldi város első számú tömegtájékoztatási eszköze maradjon. Mindemellett az újságban megjelent reklámok fokozatosan emelkedő száma jól mutatja a kiegyezés utáni, egyre inkább élénkülő gazdasági fejlődést, illetve a növekvő vállalkozói aktivitást mind országos, mind pedig helyi szinten.

¹⁴ Több, ma már nagy múltúnak minősülő cég is feltűnik a *Szentesi Lap*-ban, például Dreher Antal sörgyára (XIII. évf. [1883] 15–26. sz.) vagy a Ganz és társa (IX. évf. [1879] 9–38. sz.), emellett több alkalommal találkozhatunk a Károlyi grófokkal is, akik derekegyházi birtokukat kínálták el- és kiadásra (III. évf. [1873] 18. sz.; XIII. évf. [1883] 34–36. sz.)

Irodalom

- Buzinkay G. 1993. *Kis magyar sajtótörténet*. Budapest: Haza és Haladás Alapítvány.
- Fleisz J. 2005. *Az erdélyi magyar sajtó története 1890–1940*. Pécs: Pro Pannonia Kiadói Alapítvány.
- Kókay Gy., Buzinkay G. és Murányi G. 1994. *A magyar sajtó története*. Budapest: Magyar Újságírók Országos Szövetsége – Bálint György Újságíró-iskola.
- Kosáry D. és Németh G. B. (szerk.) 1985. *A magyar sajtó története* II/2. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kováts J. 1928. A nagyipar és kisipar. In: Nagy I. (szerk.) *Szentes*. Budapest: Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatal. 301–305.
- Labádi L. 2008. Az „Angyalhoz” címzett gyógyszerár a Felsőpárton – Száz-húsz éves a város negyedik gyógyszerára. *Szentesi Élet* XL/22.
- Révész E. 2012. *A képes sajtó Magyarországon 1780–1880*. Budapest: Budapesti Történeti Múzeum – Bibliotheca Nationalis Hungariae.
- Tasnádi K. 2014. Sajtó és fotó a sajtófotó előtt – A nyomtatott fotók megjelenése a magyar képes lapokban az 1880-as években. *Médiakutató* 4. 35–48.